

JOËL BOERTJENS

Allen
voor
Eén

Vrouwen en mannen samen voor Koning en kerk

JOËL BOERTJENS

Allen
voor
Eén

Vrouwen en mannen
samen voor Koning en kerk

KokBoekencentrum Uitgevers • Utrecht

Voor mijn dochters Rivka en Yael. Wat een vreugde zijn en brengen jullie! Ik wens jullie alle vrijheid en ruimte toe om de stem van Jezus en de leiding van zijn Geest te volgen.

Inhoud

Aanbevelingen 9

Voorwoord 13

Inleiding 17

1 CODE ROOD 21

Uitdagingen en bedreigingen ten tijde van Paulus

2 PAULUS' PAARDENMIDDEL 31

Ingrepen binnen ontsporende kerken te Korinte en Efeze

3 MAN MET EEN MISSIE 57

Gezichtspunt van een gedreven apostel

4 EEN TOV BEGIN 67

Het oorspronkelijk plan van de Schepper

5 EEN GEBROKEN VERVOLG 89

Eeuwenlange verstoring van Gods plan

6 HEMELSE VRIJHEID 101

Jezus' bevrijdende omgang met vrouwen

7 VERLEGDE GRENZEN 125

Baanbrekende vernieuwing door de Heilige Geest

8 WONDERLIJKE KOSTGANGERS 135

De bloei van een gemêleerd gezelschap

9 MET OPGEHEVEN HOOFD 161

Veelvoudige betekenis van 'hoofd'

10 ÉÉN VOOR ALLEN, ALLEN VOOR ÉÉN 169

Innovatie van huwelijk, kerk en leiderschap

11 EEN REËLE RECONSTRUCTIE 203

Overzicht en doorwerking voor de kerk van vandaag

Resumé 213

Dankwoord 217

Noten 219

Bibliografie 245

Aanbevelingen

‘Wat heeft Joël Boertjens een prachtig boek geschreven! De urgentie en passie druipen van de pagina’s af, terwijl hij tegelijk een diep doorwrochte en intelligente beschouwing geeft op de belangrijkste Bijbelteksten over de rol van vrouwen en mannen in de kerk. Het is een boek vanuit de wortels van de theologie en de kerkgeschiedenis, helemaal voor deze tijd. Laten we dit boek zorgvuldig lezen en samen gaan dóén, zodat er een nieuw tijdperk in gemeenteontwikkeling aanbreekt.’

Henk Stoorvogel, Voorganger Vrije Evangelisatie Zwolle, International CEO 4M

‘Joël Boertjens presenteert in dit boek een sterk pleidooi voor een kerkelijk leiderschap van vrouwen en mannen. Hij doet dit met een vlotte pen, op basis van zorgvuldige studie en vanuit een orthodoxe bijbelvisie. Dit boek verdient een breed lezerspubliek.’

**Prof. Dr. Stefan Paas, Hoogleraar Theologische
Universiteit Kampen en Vrije Universiteit Amsterdam**

‘Het boek van Joël Boertjens leest makkelijk omdat hij je stap voor stap meeneemt door lastige bijbelpassages en ze in hun context heel helder uitlegt. Het boek levert een belangrijke bijdrage in de gesprekken over het werk van mannen en vrouwen in Gods koninkrijk: ik hoop van harte dat zijn uitkomsten in de praktijk worden uitgevoerd!’

**Dr. Almatine Leene, Predikant Nederduitse Gereformeerde kerk in Stellenbosch,
Onderzoeker Universiteit van Stellenosch, Docent Hogeschool VIAA Zwolle**

‘Geregeld wordt ons gevraagd naar de positie van de vrouw in onze gemeente. Wij geloven dat vrouwen net als mannen door Jezus worden geroepen om samen zijn Koninkrijk handen en voeten te geven, samen kerk te zijn. Dit is geen ‘meegaan met werelds denken’, maar juist de revolutie die Jezus begonnen is, voortzetten. Joël Boertjens daagt de kerk van Nederland vol passie en vanuit een uitgebreid theologisch onderzoek uit om onze mening te herzien over vrouwen op de kansel en vrouwen in leiderschap van de kerk. Als vrouwen dit niet mogen, doen we onszelf, de kerk en haar grondlegger tekort. Een schurend en uitdagend boek en een absolute aanrader.’

**Kees Kraayenoord, Voorganger Mozaieko318,
Worship Leader**

‘Welke rol mogen vrouwen in de kerk spelen? In welke bediening mogen ze staan? Hoe mogen ze hun gaven benutten? Joël bespreekt bekende teksten, maar veel meer laat hij zien hoe bevrijdend het evangelie in de eerste eeuwen voor vrouwen heeft gewerkt. Dat heeft me opnieuw verrast en aan het denken gezet. En lastige teksten? Die laat hij staan. Maar de hoofdlijn is voor hem duidelijk. Daarin vind ik dit boek overtuigend.’

**Andries Knevel,
Theoloog, radio- en televisiepresentator Evangelische Omroep**

‘Voor evangelische en andere orthodoxe christenen is de vraag naar de positie van de vrouw in de kerk nog steeds een ‘hot issue’. Joël Boertjens gaat de uitdaging aan om lastige bijbelpassages over vrouwen zowel exegetisch, narratief en vanuit een theologie van de Geest te bestuderen. Voor wie geen genoegen neemt met overbekende standpunten biedt dit boek een uitdagend perspectief om de Geest te laten waaien door ieder de ruimte te geven voor de positie die God hen toevertrouwd.’

**Dr. Miranda Klaver, Assistent-professor en leidinggevende onderzoeksplaats
Vrije Universiteit Amsterdam**

‘Joël Boertjens doet een gepassioneerde en doordachte oproep om de rol van vrouwen in de kerk niet anders te zien dan die van mannen, en voert daar sterke argumenten voor aan. Complimenten voor deze krachtige aanzet voor een discussie binnen de Baptisten achterban en daarbuiten.’

**Prof. Dr. Henk Bakker, Hoogleraar Vrije Universiteit Amsterdam,
Docent Baptisten Seminarium en Christelijke Hogeschool Ede**

‘Wat is Gods visie op de rol van vrouwen in de kerk?’ Joël Boertjens vroeg het zich af toen hij startte als voorganger. In zijn antwoorden van de afgelopen jaren lees je verrassende achtergrondinformatie bij Bijbelgedeelten over de rol van de vrouw. Door zijn persoonlijke voorbeelden onderstreept hij zijn pleidooi voor vrijheid en ruimte. Een aanrader voor iedereen (m/v) die wil weten hoe vrouwen hun talent kunnen inzetten in de kerk.’

**Paulien Vervoorn, Spreker, Auteur,
Trainer Geloofwaardig Spreken**

‘Te lang is de kerk het werk van mannen geweest, en er ligt nog een terrein braak om vrouwen vrij te zetten in hun unieke roeping. Dit prachtig geschreven boek van Joël zal hier zeker een bijdrage aan leveren. Alhoewel ik het niet in alles met hem eens ben heb ik het met veel plezier en nieuwsgierigheid gelezen. Joël heeft grondig onderzoek gedaan en onderbouwt zijn visie op kundige wijze. Een aanrader wat mij betreft!’

**Jan Pool, Spreker,
Auteur, Leider Heartlink**

Voorwoord

Een paar jaar geleden, terwijl we in een buitenwijk van Chicago met elkaar in gesprek kwamen, vertelde Joël zijn droom om een boek te schrijven over de bijbelse visie op vrouwen in de gemeente en in leiderschap. Het was de pauze van een grote leiderschapsconferentie waar we met een groep Nederlanders aan deelnamen. Tussen de sprekers zaten diverse vrouwen. Vrouwen die hun roeping hadden verstaan, hun talenten hadden ontdekt en, wellicht nog belangrijker, ruimte hadden gevonden of gekregen om deze ten volle in te zetten. Het was inspirerend.

Joël vertelde over hoe het boek opgebouwd moest worden en over de diepgang die hij er in wilde leggen. Terwijl hij vertelde werd hij steeds enthousiaster. Hij wilde weten hoe ik dacht over zijn plan, of ik zijn visie op de behoefte voor zo'n boek deelde. Samen spraken we over de situatie in Nederland en wereldwijd, over de verschillen, over traditie en over de geschiedenis. Wat in ieder geval duidelijk werd is dat we dezelfde droom deelden. Ik deed toen de belofte om het voorwoord te schrijven als het uit zou komen.

Joël droomde verder en ging echt schrijven. Je hebt in handen het resultaat van een droom, van een visie, misschien wel een missie. Wie Joël kent, of volgt, weet dat hij als voorganger van een kerk in het multiculturele Amsterdam een open houding heeft. Regelmatig zet hij ogenschijnlijk heel verschillend denkende, bekende mensen tegenover elkaar om samen in gesprek te gaan. Het voeren

van het open debat en het echt luisteren naar de diverse argumenten is verrijkend en boeiend. Je kunt zoveel van elkaar leren als je echt luistert, met respect voor elkaar. En laten we vooral niet denken dat we de hele waarheid en alle wijsheid zelf in pacht hebben. Daar is één leven veel te kort voor.

Als het gaat om de plaats van vrouwen in de kerk en in de bediening moet ik eerlijk bekennen dat ik zelf ook door een proces moest gaan. Iedereen neemt tenslotte zijn opvoeding, zijn cultuur en zijn ervaringen mee in het leven, en niet te vergeten zijn eigen theologie. Niet alleen groeide ik op in een machocultuur (Zuid-Amerika), maar ook in een kerkcultuur die op z'n minst worstelde met vragen over vrouwelijk leiderschap. En dat is zacht uitgedrukt, want in veel kerken, van alle soorten en achtergronden, is het nog steeds een taboe. Niet zelden spreek ik leiders die het thema al jaren willen bespreken, maar het niet aandurven vanwege de onrust die zou kunnen ontstaan.

Ik snap de worsteling, omdat ik die zelf ook heb doorgemaakt. Hoe moeten we de huidige beweging duiden? Zijn we niet gewoon aan het opschuiven ter wille van een groep 'schreeuwers' zoals dat bij diverse andere thema's ook het geval is? Geven we niet toe onder druk van een groep, terwijl we een grote fout begaan door mee te bewegen? En als we toegeven, wat zegt dat dan? Hoe moeten we terugkijken op de geschiedenis? Hoe omgaan met de vrouwen die, tot nu toe, niet pasten in ons plaatje van bedieningen van een 'positie' in de kerk? Hebben we ze tekortgedaan? Vragen die vaak vanuit een oprecht hart gesteld worden. En toch is het belangrijk om dieper te gaan, om verder te zoeken.

Ik herinner me nog hoe ik me verwonderde over de vele vrouwelijke zendelingen, getrouwd of alleenstaand, die ik tegenkwam op het zendingsveld wereldwijd. Ze offerden hun leven op ter wille van het evangelie. Velen waren pioniers en hadden een duidelijke apostolische bediening. Velen onderwezen en predikten het woord van God. Ze baden en zieken werden genezen. Ik dacht bij mijzelf 'als het voor God zo principieel is, waarom mag het dan wel in de zen-

ding?’ Wat ik zag gebeuren kwam niet overeen met de theologie die me was geleerd, het was echt een worsteling.

Joël heeft niet alleen zijn droom verwezenlijkt maar heeft zich ook gehouden aan zijn belofte. Het boek dat je in handen hebt gaat diep en breed. De bekende vragen en worstelingen worden benoemd en nieuwe vragen worden gesteld. Vragen over de cultuur, de situatie, de ontbrekende informatie over de teksten, zoals brieven die we niet hebben. Bijbelschrijvers geven antwoorden op vragen die wij niet kennen, alsof je maar één kant van een telefoongesprek hoort. Theologische en hermeneutische principes worden toegepast als de ‘altijd gebruikte teksten’ binnenstebuiten worden gekeerd met een doel: de waarheid moet boven tafel komen. Want ‘is het terecht dat de helft van het “leger van God” op aarde niet of maar half kan functioneren omdat wij allerlei bezwaren hebben gecreëerd?’

Inspirerend, intrigerend en verhelderend, wat een buitengewoon boek is dit. Het leest als een reis door de tijd. En terwijl je leest wordt helderder hoe we zover gekomen zijn, maar ook hoe we terug kunnen naar het plan zoals God het bedacht heeft. Je leert, en niet alleen voor dit thema, dat we onszelf ertoe moeten zetten om verder te kijken dan onze eigen wereld, onze eigen kerk. Dat we, terwijl we lezen en studeren, het lef moeten hebben om God te vragen om ons inzicht te geven, nieuw inzicht misschien.

Ik wens ons toe dat we de kerk zullen worden zoals Jezus hem bedoeld heeft. Een kerk waar de Heilige Geest werkzaam is in iedereen, zoals beloofd in het boek van de profeet Joël (hoe toepasselijk) en uitgekomen bij het ontstaan van de gemeente in Handelingen. **Allen voor Eén.**

Ruben Flach

Directeur Stichting Opwekking

Inleiding

I Have A Dream

‘Man! Vrouw! Man! Vrouw!’ zo schreeuwde ik het uit in mijn droom. Ik was rond de twintig jaar oud, studeerde theologie en was ervan overtuigd dat Jezus mij had geroepen om voorganger te worden. Mijn focus om zo grondig mogelijk hiernaartoe te werken was groot, wat zich uitte in een toegewijd bestaan als student en kerklid. In mijn verlangen om voorganger te worden stelde ik mij regelmatig fundamentele vragen als: Hoe zorg ik ervoor dat ik te midden van het werk vooral dicht bij de Heer leef? Van welke ervaren voorgangers kan ik leren? Wat geeft God mij aan passie, karakter en gaven om hiermee in mijn eigen stijl medebouwer te zijn van zijn kerk? Trage vragen, heilzame bespiegelingen, die mij intens bezighielden. Met vreugde en bedachtzaamheid overpeinsde ik dit alles, en nog meer. Maar die ene vraag ... die vraag maakte mij onrustig, tot in de nachtelijke uren aan toe. ‘Man! Vrouw! Man! Vrouw!’

Nog niet vermoedend dat ik al op tweeëntwintigjarige leeftijd mijn opwachting zou maken in het voorgangersgilde, schilderde ik me deze episode toch al levendig voor ogen. Wat zag ik er naar uit! Totdat die ene kwestie mij weer overviel: Wat is Gods visie op de rol van vrouwen in de kerk van Jezus en wat zou dat gaan betekenen voor mijn plaats in zijn koninkrijk? Waarom trof deze vraag mij steeds opnieuw, terwijl ik hier toch al een slimme ‘oplossing’ voor had bedacht? Als ik ‘mijn’ toekomstige raad en gemeente ervan zou kunnen overtuigen om vrouwen geen toegang te verlenen

tot het onderwijs en leiderschap kon ik mij sowieso geen buil val-
len. Dan zou ik op safe spelen en niet het minste risico lopen de Al-
machtige te krenken. Deze gedachte gaf mij rust, totdat ... ik mijn
gedachtecronkel gewaar werd. Want wat als de Schepper zou heb-
ben bedacht en bedoeld dat ook vrouwen hun onderwijzende en
leidinggevende capaciteiten zouden mogen inzetten? Of nog ver-
strekken: Wat als dit een essentiële bouwsteen zou betreffen,
van begin af aan? Een neutrale, grijze schikking zou voor mij als
voorganger niet zijn weggelegd, zo werd mij duidelijk. Het minste
wat ik kon doen was alles op alles zetten in een poging om het Va-
derhart in deze te ontdekken en te proeven.

In de komende hoofdstukken lees je het verslag van de uitdaging
die ik ben aangegaan. Het is het resultaat van een jarenlange ont-
dekkingstocht die mij gevoerd heeft langs talloze Bijbelverzen, ar-
tikelen en commentaren. Maar ook een tocht langs vele ervaringen
in kerken en besturen, gesprekken met vrouwen en mannen, theo-
logen en voorgangers, wetenschappers en kerkgangers.

We beginnen meteen maar in het 'Wilde Westen': de teksten
waarin de apostel Paulus zich kritisch uitlaat over de participatie
van vrouwen. Dat zijn immers de meest pregnante teksten, die als
knellend worden ervaren. We duiken direct in Paulus' wonderlijke
wereld vol vroeg-gnostische bedreigingen, hoogdravende hyper-
spirituele volgelingen van de Weg en in een antieke seksuele revolu-
tie die eeuwenoude gekoesterde familiesystemen opschudt. Beko-
men van deze start bewandelen we stap voor stap de gedachtegang
van Paulus, maar bovenal van zijn Opdrachtgever.

Wat wil de Schepper uiteindelijk communiceren over de rol van
vrouwen en mannen in maatschappij en kerk? Hoe spreken Oude
Testament en Nieuwe Testament over ideaal en werkelijkheid? En
welke conclusie kunnen we trekken als we tot slot de balans opma-
ken voor de kerk van vandaag? Ga mee op ontdekkingsreis!

Wat is de invloed van opkomende gnostische gedachten in de eerste eeuw na Christus op de voortgang van de missie van Paulus? Waarom speelt het denken over mannen en vrouwen binnen een elitaire stootgroep een essentiële rol? En hoe stevig blijkt het fundament van een kerk in kinderschoenen? In dit hoofdstuk ontdek je dat het klimaat waarin Paulus ijvert voor het evangelie wellicht uitdagender, complexer en riskanter is dan hijzelf ooit had kunnen vermoeden.

1

CODE ROOD

Uitdagingen en bedreigingen ten tijde van Paulus

Nog geen jaar oud bezorgde ik mijn ouders de schrik van hun leven. Al kruipend kwam ik tot de ontdekking dat er laag aan de grond opmerkelijke beestjes hun weg vonden naar een aantrekkelijk blikje, gevuld met gif, speciaal geproduceerd voor het verdelen van hun soort. Door een grote honger gedreven ontpopte zich het lumineuze idee het blikje leeg te schudden en de doodliggende miertjes op te peuzelen. Mijn broer verstoorde mijn heerlijk maaltje door mijn moeder te melden dat ik snoepjes uit het blikje aan het nuttigen was, wat leidde tot groot alarm in huize Boertjens! Na telefonisch contact met de dokter werd in allerijl naar het ziekenhuis gereden, waar ik direct van mijn familie werd gescheiden en een slang in mijn keel kreeg aangebracht. Mijn maagje werd leeggepompt. Het gif moest eruit, volledig. Pril leven bijna in de knop gebroken. Ternauwernood gered. Om te leven, te groeien, te ontplooiën.

Ten tijde van Paulus verkeert de net ontstane kerk van Christus in eenzelfde toestand als ik me destijds bevond.

Paulus' herleving

Niemand in de Bijbel wordt zó gekenmerkt door zijn godsdienstijver als Paulus. Het lied 'Stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw' zou zijn nekharen overeind hebben doen staan. Paulus wenst geen

ticket naar de hemel, hij verlangt intens naar de beloofde vrijheid voor het Joodse volk in het hier en nu. Hoewel Paulus in Handelingen 22:3 vermeldt dat de Farizeeër Gamaliël een van zijn leraren is geweest, blijkt uit zijn vervolgingsdrift dat Paulus verwant is aan de ultrastrengere Shammaïtische school.¹ Ijveren voor God gaat voor hem gepaard met in de ene hand de Thora en in de andere een mes. Tegenwoordig zouden we Paulus classificeren als ‘militante rechts-extremist’.²

En dan gebeurt wat zelfs iemand met de gave van het grootst mogelijke geloof nooit zou hebben verwacht. Terwijl Paulus – toen nog Saulus – furieus afreist naar Damascus om de blasfemische³ sektarische aanhangers van ‘de Weg’ te arresteren, wordt hijzelf door Hogerhand in de boeien geslagen. Jezus openbaart zich onderweg. Zijn oogverblindende grootsheid dringt de zelfingenomen Paulus tot bescheidenheid en herijking.⁴ Saulus wordt Paulus. Eeuwenlang is Paulus’ ervaring onder sterke invloed van Augustinus en Luther geduid als een radicale *bekering* met dito afrekening met zijn Joodse wortels. Echter, de laatste decennia ontstaat het inzicht dat Paulus op datzelfde moment met name een unieke *roeping* ontvangt om de heidenen (niet-Joden) met het evangelie te bereiken.⁵ Exemplarisch voor deze ontwikkeling is dat in de NBG-vertaling uit 1951 het kopje ‘De bekering van Saulus’ boven Handelingen hoofdstuk 9 is geplaatst, en in de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV) ‘Saulus geroepen’ gekozen is als benaming.⁶ Uiteindelijk doet een kunstmatig onderscheid tussen bekering en roeping de unieke Damascuservaring enkel afbreuk. Saulus ontvangt inderdaad een volledig nieuw perspectief, maar dit perspectief is en blijft stevig geworteld in zijn vroegere verbondstheologie.⁷ Hij ontdekt dat de opgestane Jezus het gif van de slang werkelijk heeft geneutraliseerd voor Gods kinderen. Tot verbazing van velen, zichzelf inclus, transformeert Paulus van ijverig aanklager tot gepassioneerde advocaat van Jezus. Van vervolger tot verkondiger. Van kerkkrooier tot kerkplanter. Paulus herleeft. Toch ondervindt hij al snel aan den lijve dat de slang nog steeds alles in het werk stelt om

de pasgeboren kerk te vergiftigen. Om pril leven te ontmantelen, te vernietigen, te doden.

Gnostisch gif

Hoewel de populariteit van het gnostisch gedachtegoed haar ultieme piek beleeft in de tweede eeuw na Christus, waaieren de gnostische ideeën al in de eerste eeuw van onze jaartelling uit over het Romeinse rijk.⁸ Kenmerkend voor de gnostiek is dat een sterk onderscheid wordt gemaakt tussen het stoffelijk lichaam en de onstoffelijke ziel of geest, waarbij het lichaam wordt gezien als inferieur en zelfs geschapen door ‘het kwaad.’⁹ Vanuit het verlangen de ziel of geest zuiver te houden ontstaan grofweg twee vertakkingen. Bij uitoefening van de *ascetische gnostiek* wordt het lichaam getuchtigd en seksualiteit gezien als belemmerend voor de spiritualiteit en zondig. Vanuit de *libertinistische gnostiek* mag je op het gebied van voedsel en seks juist helemaal losgaan, zolang je geest maar rein blijft. Eén keer raden welke variant het meest in trek is...

In Korinte en Efeze, de steden die de context vormen voor de belangwekkende brieven 1 Korintiërs en 1 Timoteüs die aan de orde komen in het volgende hoofdstuk, vindt het gnostisch gif gretig ingang. Zo zie je dat in bijvoorbeeld 1 Timoteüs 3:14-4:10 wordt geageerd tegen een wonderlijke mix van dwaalleren waaronder de ascetische gnostiek.¹⁰ Niet voor niets wordt vanuit 1 Timoteüs 3:15 waarin geschreven wordt over de onderlinge omgang in ‘het huisgezin van God’, direct in 3:16 onderstreept dat Jezus is geopenbaard in een sterfelijk lichaam. Vervolgens wordt de vloer aangeveegd met dwaalleren die het huwelijk verbieden en die dwingen tot onthouding van voedsel. In Korinte wordt Paulus geconfronteerd met een groep volgelingen van Jezus die we gerust kunnen typeren als *hyperspiritueel*. Deze Korintische enthousiastelingen wanen zich in gedachten met beide benen in de hemel. Zegeningen eisen zij op op het moment dat zij dat willen. Hun theologie gaat uit van een ‘gerealiseerde eschatologie’¹¹, het stoffelijke is voor hen op aar-

de al krachteloos geworden.¹² Hoewel Paulus schrijft dat zij nog geen 'geestelijke mensen' zijn (zie 1 Korintiërs 2:14-15, 3:1), menen de Korintiërs zelf dat zij regeren als verzadigde en volmaakte koningen die geen menselijk leiderschap meer nodig hebben.¹³ Paulus schetst hoe zij zich hebben overgegeven aan buitensporige eetfestijnen en ontucht.¹⁴ Voor het lichaam is immers alles toegestaan. Een andere groepering wordt op het gebied van het huwelijk juist aangesproken op haar ascetische gnostiek, en ook met betrekking tot het al dan niet eten van offervlees proeven we haast letterlijk de invloed van het wijdverbreide gnostisch gif.¹⁵

Kortom, hoofdstuk na hoofdstuk heeft Paulus er zijn handen vol aan om deze geroepen geliefde kinderen van God in het gareel te krijgen als zij met een kinderlijke zelfgerichtheid omgaan met het hemelse dat zij hebben ontvangen.¹⁶ Een grote groep Korintiërs waant zich als engelen die 'de limieten van lichaam en geslacht hebben overstegen'¹⁷, wat onder meer zichtbaar wordt in vrouwen die zich gaan kleden als mannen.¹⁸ Immers, vanwege de verkregen eenheid met Jezus Christus is er geen sprake meer van 'mannen' of 'vrouwen'¹⁹, zo luidt de gedachte. Dit alles maakt dat de verhouding tussen mannen en vrouwen in Korinte met recht verwarrend is te noemen. De Korintische chaos is compleet. Gnostisch gif doet vernietigend werk in Efeze en Korinte.

Bonje in de familie

Al snel na mijn start als 22-jarige voorganger in Oss beleefde ik het voorrecht mee te maken dat God van harte nieuwe leerlingen van Jezus toevoegt aan zijn kerk. Zo ongeveer een derde deel van de kerkbezoekers was op een moment afkomstig vanuit een niet-Nederlandse achtergrond. Ik ontdekte dat ik als kaaskop een wel erg beperkte perceptie had van de aard en de grootte van een 'familie'. Mijn ervaringen in de multiculturele kerk die ik tegenwoordig in Amsterdam dien, versterken dat besef voortdurend. Soms kom ik in huiskamers waar wel twintig personen als 'familie' bijeen zijn.

Niet iedereen is biologisch aan elkaar verwant, maar toch ziet men elkaar zonder enige twijfel als volwaardig onderdeel van de familie. Vrienden, kinderen van kennissen, een close buurvrouw: ze komen met grote regelmaat over de vloer, eten en logeren samen, als één groot huisgezin. Een dergelijke beleving van het familiale leven ligt dicht bij de situatie uit de tijd van Paulus dan de gemiddelde Nederlander vandaag de dag gewend is. De familie in de Romeinse tijd was doorgaans een bont gezelschap bestaande uit nabije dan wel verre familie, medewerkers en slaven, waarbij men in meerder opzicht afhankelijk was van elkaar.²⁰ Dergelijke traditionele gezinnen vormden gezamenlijk de hoeksteen van de samenleving.

Regelmatig wordt verondersteld dat de structurering van het gezinsleven overzichtelijk was en er brede consensus bestond over de inrichting hiervan, maar dit is een onterechte romantisering.²¹ Het is evident dat Paulus leeft in een patriarchale samenleving waar vrouwen naar het aloude Romeinse ideaal hun strikte gehoorzaamheid aan vader verruilen voor de onderworpenheid aan hun man²², maar toch is er binnen het uitgestrekte Romeinse rijk sprake van diversiteit. Zo zijn de Romeinse vrouwen in ieder geval beter af dan de Atheense vrouwen. De Macedonische vrouwen genieten een grotere mate van onafhankelijkheid en hebben een voornamere rol in het publieke leven. Joodse vrouwen kampen met minder restricties dan Griekse vrouwen, maar zijn beperkter dan de Romeinse vrouwen in de eerste eeuw. De stem van de Joodse vrouw is niet geldig als getuigenis binnen de rechtspraak en er bestaat weinig ruimte en belangstelling voor de vervulling van hun religieuze plichten.²³ Echter, verdrietig genoeg is er nergens ook maar een spoortje van rozengeur en maneschijn te bekennen; overall hebben vrouwen binnen het Romeinse rijk het dusdanig zwaar dat hun levensverwachting aanmerkelijk lager ligt dan die van mannen en er hierdoor gewoonweg minder vrouwen onderdeel uitmaken van de maatschappij.²⁴ Onderdrukking blijkt de wrange overeenkomst tussen vrouwen in het Romeinse rijk ten tijde van Paulus.

Zowel in Griekse als Romeinse tijden wordt vooral van de vrouw kuisheid verwacht, niet van de man. Tekenend is de fameuze gebruikelijke 'slaapkamerspeech' voor pasgetrouwde stelletjes, waarvan Plutarchus melding maakt. Uitgesproken wordt dat de vrouw de goden van haar man moet dienen en dat zij heeft te accepteren dat haar dierbare echtgenoot rondom exclusieve diners seks mag hebben met dienstmeisjes en high-class escorts.²⁵ Vrouwen verzorgen bij het diner het entertainment op gebied van musical, acrobatiek, en intellectuele conversatie²⁶, en een beetje gastheer zorgt ervoor dat als toetje ook kan worden genoten van een 'happy end'. Hoewel de mannelijke elite de status quo van vrouwen maar al te graag wil handhaven, betekent dit niet dat er geen discussie plaatsvindt over de positie van de vrouw. Rond 44 voor Christus ontpoppen zich in zekere kringen in Rome radicale nieuwe opvattingen over seksualiteit, waarbij de aanhangers worden bestempeld als de 'Nieuwe Romeinse vrouwen.'²⁷ Gesteund door ontwikkelingen als meer rechten voor vrouwen op gebied van bezittingen en beëindiging van hun huwelijk, leidt ruimere financiële vrijheid tot meer sociale vrijheid voor vrouwen. Hierop voortbordurend claimen de 'Nieuwe Romeinse vrouwen' seksuele vrijheid en gaan – hoewel getrouwd? op jacht naar rijke single mannen van hun eigen leeftijd²⁸, met de nodige uitspattingen tot gevolg. Voorheen degelijke en kuis vrouwen verschijnen luxueus en uitdagend gekleed op dubieuze feesten. Schrijvers als Cicero, Tacitus en Plutarchus doen hiervan verslag, maar ook erotische gedichten en theaterstukken uit die tijd geven ons een inkijk in de beweging en de promotie van de 'Nieuwe Romeinse vrouwen.'²⁹ Fascinerend is dat de waarden van deze beweging vanuit Rome al spoedig uitwaaien over het hele Romeinse Rijk. Laat nota bene Korinte een van de gekoloniseerde steden zijn waar de Romeinse cultuur middels de propagandamachine uit Rome ruim ingang vindt.³⁰

Vanuit de politiek wordt het losbandige gedrag van deze vrouwen, die met name in de hogere klassen verkeren, met argusogen gevolgd. Dit is bezijden de Romeinse waarden! Keizer Augustus is

furieus en meent dat hierdoor jongere single mannen het huwelijk mijden met een dalend geboortecijfer tot gevolg.³¹ Hoewel zijn eigen dochter nu niet bepaald de degelijkheid zelve is³², vaardigt Augustus in 17 en 9 voor Christus wetten uit waarbij 'deugdelijk moreel gedrag' zoals het baren van kinderen wordt beloond met verhoogde carrièrekansen en bonussen. Vrouwen die de hedendaagse dress-code wagen te overtreden en mannen die hun overspelige vrouwen niet weten te beteugelen, worden bestraft.³³ Desondanks laten de 'Nieuwe Romeinse vrouwen' zich niet afschrikken door deze wetten, en zelfs niet door hoge straffen. De geest is uit de fles. Ten tijde van Paulus is deze strijd nog steeds in volle gang.

Vijf voor twaalf

De tijd waarin Paulus ijvert voor het evangelie is op z'n minst enerverend te noemen! Gnostisch gif verzwakt de kracht van de heel makende boodschap, hyperspirituele zweverij brengt excessen op velerlei vlak, en dan is er ook nog eens sprake van sterk veranderde opvattingen over seksualiteit met alle gevolgen van dien. Aan de ene kant is de discussie over traditionele rolpatronen zegenrijk voor de vrijheid en emancipatie voor vrouwen, aan de andere kant wakkert dit in bepaalde kringen als tegenreactie de vrouwenhaat alleen maar aan.³⁴ Ook christenvrouwen worden aangetrokken door de emancipatorische beweging van de 'Nieuwe Romeinse vrouwen'³⁵ en in Efeze, de plek waar Paulus' protegé Timoteüs leiding mag geven, wordt met een schuin oog gekeken naar de vrouwen die in de heidense cultus van Artemis zelfs een hoofdrol mogen vervullen.³⁶

Wat een uitdaging om in deze omstandigheden te bouwen aan de kerk als 'huisgezin van de levende God'.³⁷ Zeker als we bedenken dat het gaat om een marginaal groepje in een tijd waarin het christendom geen officieel toegestane religie is.³⁸ Ondertussen kijkt 'de wereld' op kritische en sceptische wijze toe. Wat geloven en leren die Jezusvolgers nu eigenlijk? Hoe gaan zij als huisgezin met elkaar

om in een tijd waarin dat huisgezin onder druk staat? En hoe gaat dit gezelschap, afkomstig uit diverse etnische en sociale milieus, om met de rol van mannen en vrouwen? Niet voor niets refereert Paulus in zijn brieven regelmatig aan 'buitenstaanders' waarbij hij gevoelig is voor hun opinie met betrekking tot de kerk. Al snel doen over 'de mensen van de Weg' immers de meest wilde geruchten de ronde, onder andere dat zij zouden aanzetten tot immoreel gedrag.³⁹

In deze context verkondigt een handjevol mensen in een immens Romeins rijk dat Jezus is gekomen om zijn mensen te redden en te helen. Om te leven, te groeien, te floreren. Voor ons is het na tweeduizend jaar kerkgeschiedenis nauwelijks meer voor te stellen en te beleven hoe klein de kans menselijkerwijs is dat dit evangelie de tand des tijds zal kunnen doorstaan. In de tijd van Paulus zijn alle ingrediënten aanwezig voor een giftige ziekmakende cocktail, toegediend om het jonge leven van de kerk te beëindigen. Pril leven bijna in de knop gebroken. Het is vijf voor twaalf voor een kerk in de kinderschoenen. Op een haar na is de verspreiding en de uitoefening van het evangelie gebroken. Alle alarmbellen rinkelen. Het is CODE ROOD.

TERUGBLIK HOOFDSTUK 1

Invloeden vanuit het gnosticisme, hyperspiritualiteit en een antieke seksuele revolutie maken dat de verspreiding van het evangelie en de uitwerking hiervan door het huisgezin van God, onder grote druk staan.

'EEN SCHUREND EN UITDAGEND BOEK EN EEN ABSOLUTE AANRADER.'

Kees Kraayenoord

In veel kerken waarin de Bijbel autoriteit heeft als Gods Woord is er voor vrouwen minder ruimte voor participatie in leiderschap dan voor mannen. Welke exegetische keuzes liggen hieraan ten grondslag en zijn deze terecht? En wat voor rol spelen Bijbelteksten waarin vrouwen functioneren als apostel, profeet en onderwijzer?

Joël Boertjens neemt je mee op reis naar Paulus' wereld vol vroeg-gnostische bedreigingen, hyperspirituele christenen en een ontregelende antieke seksuele revolutie.

Stapsgewijs verkent hij de gedachtegang van de apostel en bovenal die van zijn Opdrachtgever. Hij doorkruist hiervoor het Oude Testament en het Nieuwe Testament langs ruwe werkelijkheid en hemels ideaal. Dit boek biedt verdieping en vernieuwing in een actuele discussie die steeds meer tot een daadwerkelijke koerswijziging leidt: vrijheid voor volgelingen van Jezus om de plek in te nemen die Gods Geest hen wijst.

JOËL BOERTJENS (1984) studeerde aan de Evangelische Theologische Hogeschool en Evangelical and Reformation Theology aan de Vrije Universiteit. Na acht jaar voorgangerschap in Oss is hij sinds 2015 voorganger van Baptistengemeente De Verbinding in Amsterdam.

NUR 700 - ISBN 978 90 435 3217 4

9 789043 532174